

СОЦІАЛЬНЕ ІНВЕСТУВАННЯ ЯК ВИЩИЙ РІВЕНЬ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У статті запропоновано нові підходи до формування та розвитку корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) вітчизняних підприємств, які передбачають реалізацію програм соціального інвестування

In the article new approaches are offered to forming and development of corporate social responsibility of domestic enterprises which foresee realization of the programs of the social investin

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, соціальні інвестиції, соціальні звіти, соціальний ефект

Keywords: corporate social responsibility, social investments, social reports, social effect

Проблематика розвитку корпоративної соціальної відповідальності в Україні протягом останніх п'яти років активно розглядається на рівні вітчизняних компаній, наукових кіл, громадських інституцій, а в останній час представників центральних та виконавчих органів влади. Актуальність теми та попит на ринку праці на відповідні управлінські послуги у сфері КСВ спонукала низку класичних університетів започаткувати окремий курс із корпоративної соціальної відповідальності. Окремі підприємства та компанії за рахунок проведення корпоративної реструктуризації протягом останніх двох років частково інтегрували корпоративну соціальну відповідальність у систему корпоративного управління.

Переваги корпоративної соціальної відповідальності очевидні за рахунок оптимізації взаємодії компанії із заінтересованими особами (працівники, бізнес-партнери, акціонери, споживачі, кредитори та інвестори, державні органи, неурядові організації, засоби масової інформації, навчальні та наукові установи тощо). Компанії з високим рівнем корпоративної соціальної відповідальності мають більш широкий доступ до ринку капіталу, вищу продуктивність праці, ділову репутацію та активність. Поліпшення екологічних процесів у компаніях сприяє оптимізації ризиків, які пов'язані із чинниками поступального розвитку в умовах ринкової нестабільності та невизначеності. І звичайно, соціально-економічна складова дозволяє оптимізувати управління людським капіталом та забезпечити розвиток територіальних громад і регіонів.

Метою даної статті є дослідження процесів соціального інвестування в Україні як вищої форми прояву корпоративної соціальної відповідальності.

В умовах поширення глобалізації та конкуренції у більшості компаній економічна, соціальна та екологічна складові їх діяльності стають надзвичайно тісно пов'язаними. Виходячи з цих передумов слід констатувати, що об'єднуючим та інтегральним

показником вимірювання та оцінювання рівня корпоративної соціальної відповідальності може бути обсяг соціальних інвестицій.

Практично в Україні науковому дослідженню даного питання майже не приділено достатньої уваги. Хоча виходячи із тенденцій розвитку корпоративної соціальної відповідальності в країні та світі, слід констатувати, що запровадження у вітчизняну практику категорії "соціальні інвестиції" та "соціальне інвестування" могло б стати дієвим інструментом не лише розвитку компаній, але й інструментом контролінгу з боку держави за розвитком суспільства. Це дало б змогу суттєво розширити не лише відкритий діалог суспільства та держави, але й розвинути нові форми державно-приватного партнерства.

Соціальне інвестування, виходячи із аналізу положень теорії корпоративного управління та заінтересованих осіб дійсно є вищою формою, або рівнем корпоративної соціальної відповідальності. Місце соціального інвестування у системі інвестиційної діяльності компаній та капіталовкладень, на наш погляд, можна представити у вигляді простої піраміди (рис.1.).

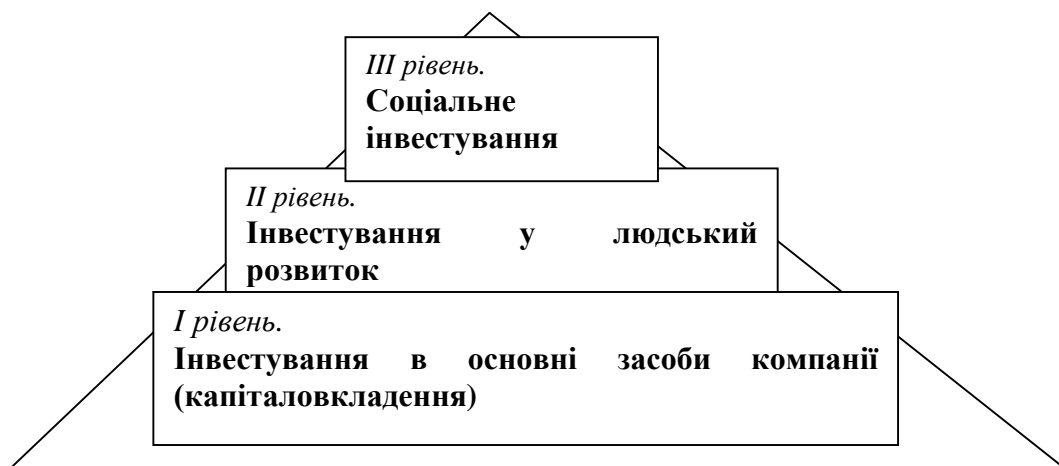

Рис.1. Місце соціального інвестування у сфері інвестиційної діяльності компаній

Необхідність чіткого і прагматичного визначення категорії соціального інвестування обґрунтовується також такими чинниками, що нині практично не можливо на основі аналізу соціальних програм, корпоративних соціальних (нефінансових) звітів, етичних і корпоративних кодексів компаній здійснити та дати однозначну оцінку діям компанії у сфері корпоративної соціальної відповідальності. Оцінювання рівня соціального інвестування може також стати формою більш чіткої структуризації відносин між бізнесом, суспільством і владою та безперечно сприяло б формуванню соціального ринкового господарства країни.

Вітчизняні компанії-лідери у сфері КСВ також усвідомлюють необхідність застосування показника соціальні інвестиції. Так наприклад, однією із перших, компанія "Оболонь" у своєму соціальному звіті "Сталий розвиток у 2007-2008 рр." використала категорії "корпоративна соціальна відповідальність" та "соціальні інвестиції".

Під першою у звіті розуміється «відповідальність тих, хто приймає бізнес-рішення за тих, на кого безпосередньо чи опосередковано ці рішення впливають. Соціальна відповідальність – це концепція, що заохочує компанії враховувати інтереси суспільства, беручи на себе відповідальність за вплив діяльності компанії на споживачів, стейкхолдерів, працівників, громади та навколишнє середовище в усіх аспектах своєї діяльності [1, с.1]. При цьому використання методу картування корпоративної соціальної відповідальності та заінтересованих дозволило цій компанії виокремити окремі складові впливу.

Зокрема економічний вплив проявляється у забезпеченні робочих місць, інноваційному інвестуванні, експорті продукції. Екологічна безпека проявляється у здійсненні екологічного інвестування, оптимізації використання ресурсів, зменшенню впливу компанії на довкілля, утилізації та мінімізації відходів. Умови праці соціально відповідальної компанії передбачають використання високих соціальних стандартів, ефективної системи оплати праці, програм навчання та розвитку персоналу, стандартизованої системи охорони праці та безпеки персоналу, працевлаштування інвалідів. Соціальне інвестування компанії перш за все спрямоване на освітні проекти, допомогу соціально незахищеним прошаркам населення, сприянню відродженню духовності та історико-культурної спадщини, а також розвитку спорту.

Інтегрування КСВ у корпоративну стратегію компаній виступає реальним джерелом конкурентних переваг. На думку фахівців російської Асоціації Менеджерів та Вищої школи менеджменту Санкт-Петербурзького державного університету «комплексний аналіз корпоративних соціальних інвестицій, який охоплює кількісні та якісні характеристики їх реалізації, дозволяє досить коректно судити про загальний стан корпоративної соціальної відповідальності вітчизняних компаній. Оцінку загальної ситуації із соціальними інвестиціями в російському бізнесі дає кількісний індекс, розрахований агрегованим шляхом для компаній, які беруть участь у дослідженні. При цьому різновидності індексу соціальних інвестицій включають показники їх величини на одного працюючого (IL); відношення соціальних інвестицій до валового продажу продукції (IS); відношення соціальних інвестицій до балансового прибутку (IP)» [2, с.48-49].

Загалом Російська асоціація менеджерів ще у 2004 році визначила категорію «соціальні інвестиції бізнесу» як матеріальні, технологічні, управлінські або інші ресурси, а також фінансові засоби компаній, що спрямовуються за рішенням керівництва на реалізацію соціальних програм, розроблених із врахуванням інтересів основних внутрішніх і зовнішніх заінтересованих сторін у припущенні, що в стратегічному відношенні компанія отримає певний (хоча і не завжди і не просто вимірюваний) соціальний і економічний ефект.

Структура соціальних інвестицій може характеризуватися витратами на розвиток персоналу, природоохоронну діяльність та ресурсозбереженням, програмами розвитку територіальних громад та регіонів, витратами компаній на охорону здоров'я та безпеку

праці персоналу, програмами добродійного та соціального маркетингу по відношенню до споживачів.

У вітчизняній компанії Донбаська паливно-енергетична компанія (ДПЕК), яка входить до складу фінансово-промислової групи СКМ, навчання та підвищення кваліфікації працівників у сфері охорони праці та промислової безпеки є одним із основних напрямків удосконалення системи охорони праці.

З цією метою проводяться внутрішні та зовнішні тренінги, а інвестиції на зовнішнє навчання з питань охорони праці за 2008 рік у компанії склали 1 млн. 167 тис. грн., що на 50% більше, ніж у 2007 році (582,8 тис. грн.) [3, с.27]. Структура соціальних інвестицій різко відрізняється залежно від видів економічної діяльності, масштабів бізнесу та виробництва. Так, для промислових підприємств інвестування в охорону праці та навколишнього середовища є окремим видом капіталовкладень, яке, як правило, не включається у загальний обсяг соціального інвестування та розвиток територій присутності компаній (табл. 1-3).

Таблиця 1. Інвестиції промислових холдингів СКМ в охорону навколишнього середовища, млн. грн.

Компанія	2007	2008	Ріст 2007/2008 (млн. грн.)
ДПЕК	91,353	203,173	111,820
Метінвест	905,751	1276,838	371,087
Усього	997,104	1480,011	482,907

Таблиця 2. Соціальні інвестиції основних видів бізнесу групи СКМ, млн. грн.

Компанія	2007	2008	Ріст 2007/2008 (млн. грн.)
ДПЕК	9,392	9,622	0,230
Метінвест	25,498	45,178	19,680
Усього промислові холдинги	34,390	54,800	19,910
Непромислові компанії	3,994	9,512	5,518
Усього основні види бізнесу групи	38,884	64,312	25,428

Таблиця 3. Інвестиції основних видів бізнесу групи СКМ у розвиток регіонів присутності, млн. грн.

Компанія	2007	2008	Ріст 2007/2008 (млн. грн.)
ДПЕК	8,3497	8,589	0,240
Метінвест	23,248	44,018	20,770
Усього промислові холдинги	31,597	52,607	21,010
Непромислові компанії	2,046	2,446	0,400
Усього основні види бізнесу групи	33,643	55,053	21,410

Проаналізувавши стан соціального інвестування у паливно-енергетичному комплексі в Україні можна зробити висновок, що в даний час приватна компанія паливно-енергетичного комплексу України ДПЕК, на відміну від інших, здійснює системні соціальні інвестиції в міста, де розташовані підприємства корпорації. З цього приводу можна зазначити, що ДПЕК одна із перших перейшла від безсистемних проектів у сфері благодійності і спонсорства до довгострокових стратегічних програм КСВ (табл. 4.). Компанія досить вдало запустила програму соціального партнерства, котра досі залишається унікальною в масштабах усієї України: протоколи про наміри у сфері соціального партнерства були підписані з міською владою семи міст, де присутній бізнес ДПЕК. Компанія надає місцевій владі експертне сприяння при розробці програм щодо підвищення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості міст.

Слід зазначити, що КСВ для ДПЕК — суто добровільна справа, здійснювана паралельно з поліпшенням умов праці на підприємствах компанії. Корпорація постійно переглядає умови колективних договорів у бік поліпшення соціального захисту працюючих на вугільних і генеруючих підприємствах компанії — ВАТ «Павлоградвугілля», ВАТ «Шахта «Комсомолець Донбасу», структурних одиницях ТОВ «Східенерго». Колективний договір «Павлоградвугілля» на думку фахівців вважається одним з найкращим у вугільній галузі. Працівникам виробничого об'єднання гарантується допомога в разі звільнення чи скорочення, оплата частини комунальних послуг, підприємство виступає гарантом у банку, коли сім'ї молодих гірників беруть іпотечний кредит, зобов'язується видавати безвідсоткові позички на купівлю житла та інші пільги.

Аналіз досвіду соціального партнерства та інвестування в розвиток регіонів показує, що воно повинно ґрунтуватися на принципах добровільного характеру запровадження КСВ, ефективності соціальних інвестицій, які в певній мірі відповідають корпоративній стратегії і перспективам розвитку бізнесу, усвідомлення кожною із сторін своєї частки відповідальності за сталий розвиток. З метою забезпечення планомірних й ефективних соціальних інвестицій у розвиток міст і територій, учасники партнерства повинні виробляти найбільш прийнятні договірні основи взаємин у соціальній сфері, у яких будуть чітко прописані їхні права та обов'язки, процедури спільного управління, критерії оцінки ефективності розвитку програм і порядок надання звітності про цільове використання соціальних інвестицій. Для оперативної координації спільної практичної діяльності в соціальній сфері, моніторингу виконання програм і розробки подальших планів співпраці підприємства й органи місцевого самоврядування делегують своїх уповноважених представників у територіальні координаційні робочі групи із соціального партнерства. Для стратегічної координації соціального партнерства, аналізу та розповсюдження кращих практик і вироблення стратегічних напрямів підвищення ефективності соціальних інвестицій підприємства й органи місцевого самоврядування делегують своїх уповноважених представників у координаційний комітет соціального партнерства. Світовий досвід засвідчує, що ефективному

управлінню КСВ та розвитку соціального інвестування сприяють кодекси корпоративної етики, які розробляються з участю працівників та вищого керівництва компаній. Як правило, такий документ, являє собою набір певних принципів, які визначають взаємостосунки працівників компанії між собою, а також стосунків компанії з партнерами, контрагентами та іншими заінтересованими особами.

Таблиця 4. Структура соціальних інвестицій компанії ДПЕК, тис. грн. [4].

Рік	Інвестиції у розвиток регіонів присутності	Благодійництво	Спонсорство	Загалом
2008	8598,6	289,1	745,0	9632,7
2009	8,180,1	868,2	1520,5	10569,8

Таким чином, компанії самостійно визначають ступінь свого внеску у розвиток суспільства та охорону навколишнього середовища, або ж офіційні державні інститути та професійні неприбуткові асоціації визначають перелік вимог та певних стандартів корпоративної соціальної відповідальності. Корпоративна соціальна відповідальність компаній може вимірюватися показником обсягу соціальних інвестицій (social investment). У міжнародному стандарті Керівництво із соціальної відповідальності ISO 26 000 у широкому розумінні соціальні інвестиції визначаються наступним чином: „соціальні інвестиції – це інвестиції організації, які спрямовані на покращення соціальних аспектів суспільного життя” [5].

Структура соціальних інвестицій може бути представлена такими показниками як витрати: на розвиток персоналу, територіальних громад, благочинну справу, охорону навколишнього середовища та ресурсозбереження, підтримання добросовісної ділової практики та дотримання етичних норм конкуренції тощо. Важливо оцінювати обсяг соціальних інвестицій порівняно із чистим доходом, прибутком та кількістю працюючих в компанії.

Оскільки процес соціального інвестування в першу чергу залежить від масштабності бізнесу та видів економічної діяльності компаній, тому згідно ISO 26000 соціальна відповідальність компанії включає такі компоненти, як захист прав людини, навколишнього природного середовища, безпеку праці, права споживачів та розвиток місцевих громад, а також організаційне управління та етику бізнесу.

Тобто у даному стандарті враховані принципи, які зазначені у Глобальній ініціативі ООН. До розвитку Глобальної ініціативи нині приєдналося більше 6 тис. компаній, в тому числі більше 140 вітчизняних. На думку окремих фахівців «в Україні основними спонукальними мотивами до реалізації на практиці стратегії соціально відповідального інвестування є переконання самих підприємців, необхідність виходу на світовий ринок, тиск держави, вплив конкурентів і т.п. Ефективність соціально відповідального інвестування передусім пов'язана з досягненням його основної мети — реалізацією можливості поєднання отримання фінансового прибутку і етичних цінностей інвестора. Соціальне інвестування передбачає наступні види ефекту для компанії: фінансова ефективність (страхування ризиків, підвищення ефективності HR,

маркетинг і продаж, скорочення операційних витрат і ін.); нефінансова ефективність (імідж і репутація підприємства, лояльність клієнтів і персоналу); ефективність впливу на ситуацію на території присутності» [6, с.202].

Отже, під соціальними інвестиціями також розуміється вкладання коштів компаніями у об'єкти та проекти соціального значення задля отримання соціального ефекту у довгостроковій перспективі. Наприклад, компанія «Миронівський хлібопродукт» спрямувала кошти у розмірі 1 млн. 65 тис. грн. на реконструкцію та ремонт дороги районного призначення у Великобагачанському районі Полтавської області. Виконання робіт проводиться за статтею «Благодійна допомога» за рахунок бюджету адміністративних витрат філії компанії.

Основними чинниками здійснення соціальних інвестицій є готовність інвесторів визначити та сприйняти «соціальний прибуток», або соціальний ефект, як обмін на грошові кошти. Соціальні інвестиції характеризуються довгостроковими зобов'язаннями та системністю пропонувананих рішень. В умовах подальшого розвитку ринкових відносин та підприємництва в Україні процеси соціального інвестування будуть набирати обертів, оскільки КСВ створює нові можливості у підвищенні конкурентоспроможності компаній. Соціальне інвестування необхідне і для подолання бідності, адже у світових рейтингах якості життя Україні займає надзвичайно критичні низькі позиції. Так, у минулому році за версією журналу International Living, Україна посіла 73 місце серед країн світу, а за рівнем Індексу розвитку людського потенціалу рейтингу ООН 69-місце.

Література:

1. Соціальний звіт компанії «Оболонь». Сталий розвиток у 2007-2008 рр.: К., 67 с.
2. Доклад о социальных инвестициях в России – 2008. Интеграция КСО в корпоративную стратегию. – М.: Ассоциация менеджеров, 2008. – 92 с.
3. Отчет об устойчивом развитии 2008-2009. – Систем Кепитал Менеджмент, 2010. – 72 с.
4. Звіт про діяльність у сфері сталого розвитку 2008-2009 рр. компанії ДПЕК.// Режим доступу: http://www.dtek.com/ua/social_responsibility/reports/
5. Керівництво із соціальної відповідальності (ISO 26 000), версія 4,2; <http://www.dssu.gov.ua>.
6. Бондаренко А.В., Омелянович Л.О. Соціальне інвестування як фактор забезпечення соціально-економічного розвитку держави/ А.В. Бондаренко, Л.О.Омелянович// Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури, Випуск 2009-5(79).
7. Баюра Д.О. Система корпоративного управління в Україні: стан та перспективи розвитку: монографія/ Д.О. Баюра // - К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – 288 с.